

Immigració i drets de ciutadania. III Seminari immigració i Europa.

Cloenda
Consuelo Rumí

Consuelo Rumí

*Secretària d'Estat d'Immigració i Emigració,
Ministeri de Treball i Afers Socials*

En primer lloc, m'agradaria felicitar els responsables de la Fundació CIDOB per mantenir aquesta iniciativa, que permet afrontar un debat tan important com el de la immigració, que ha irromput amb força en la nostra societat i que té tanta puixança.

Amb tota probabilitat ja m'hauran escoltat dir que, segons el meu parer, a Espanya no s'ha produït un debat social suficientment profund per analitzar la dimensió global de la immigració, les transformacions socials que s'estan produint i la gestió d'una situació tan nova com és la diversitat. En moltes ocasions, el debat a fons és substituït pels tòpics i per ostentacions mediàtiques. Recórrer al populisme, a les receptes fàcils o a la demagogia potser pugui aportar alguns rèdits partidistes, però per suposat no contribuirà en absolut a oferir solucions als problemes que se'ns presenten. Per això, no puc deixar de valorar molt positivament els espais que, com aquest en què ens trobem, s'obren i, cada vegada més, perduren en el temps per produir debats intensos i honestos. Es produeix, així, un fructífer intercanvi d'idees i de propostes sobre les diferents cares d'un fet de tant d'impacte com la immigració, que ha canviat en molt poc temps la morfologia de les ciutats i dels pobles d'Espanya.

En aquesta ocasió, el seminari s'ha dedicat a parlar d'immigració i de drets de ciutadania, fet que també implica debatre sobre la integració, un dels reptes col·lectius més importants que ens esperen per als pròxims anys i, per això, una de les grans prioritats de la política d'immigració. En aquest àmbit centraré algunes reflexions que els voldria traslladar de manera breu, per ser la clausura del seminari, però que per descomptat espero que serveixin per generar reflexions i debats per a un futur immediat.

En primer lloc vull, de manera modesta però rotunda, reivindicar els èxits de la política d'immigració els últims 20 mesos i així posar de relleu quina és la diferència, que ja s'ha pogut experimentar, entre la gestió de la dreta i la que correspon a un Govern socialista. Uns èxits que han estat fruit d'una concertació política i social molt àmplia. Aquesta és potser ja la primera senya d'identitat del nou enfocament de la política migratòria del Govern. Aquests èxits, que el Govern no vol patrimonialitzar, són extensibles al conjunt de les institucions autonòmiques i

municipals, als agents i organitzacions socials i polítiques que han participat durant tot aquest temps en les iniciatives, ja fossin normatives o de gestió, que hem portat a terme per aconseguir que els anys vinents les migracions puguin ser canalitzades des del patró de la legalitat. Aquest és un objectiu que ens hauria de comprometre a tots.

Sense legalitat no pot existir un projecte d'integració solvent. La immensa borsa d'irregularitat que ens trobem quan assumim la responsabilitat del Govern constituïa objectivament un element que jugava en contra de l'eficàcia de les polítiques d'integració. Centenars de milers de persones en situació d'irregularitat, una gran majoria de les quals treballa al marge de la legalitat laboral i, per tant, sense poder gaudir, amb plenitud, dels drets, ni exercir els seus deures ciutadans constitueixen en definitiva un focus evident d'exclusió social.

Avui, quan ha conclòs el procés de normalització, podem afirmar que afrontem un problema seriós, que teníem molt clar que no podíem ignorar i que ha donat lloc a més de mig milió de llocs de treball legals i, per tant, a més de mig milió de treballadors amb drets que, al mateix temps, són contribuents actius al sosteniment del nostre Estat de benestar. Aquesta és una realitat que ha desmentit els pitjors pronòstics que, amb relació a aquest procés, s'airejaven des d'alguns àmbits de l'espectre polític.

Fa un any estàvem desenvolupant tot un paquet normatiu que, evidentment, no es referia només al procés de normalització. Aquest ha estat un procés singular, delimitat en el temps i necessari per donar una resposta immediata a una situació heretada. Així doncs, quan parlo de l'any passat i del temps que vam estar treballant en la nova normativa, m'estic referint al reglament, que sí que té vocació de permanència i que s'està desenvolupant a tots i cadascun dels seus articulats. El Govern va entendre el treball que havia de fer, però també ha entès que promoure la integració constitueix un dels reptes de major importància per a la societat espanyola. D'acord amb aquest diagnòstic, ja s'han realitzat diferents actuacions per aconseguir aquest objectiu. D'una banda, s'ha creat una estructura específica que pugui suportar el conjunt d'actuacions que volem portar a terme. Així, a més del traspàs de competències que es va realitzar quan vam accedir al Govern (com saben, les competències en matèria d'immigració van passar del Ministeri de l'Interior al de Treball i Afers Socials) i la creació de la Secretaria d'Estat d'Immigració i Emigració, es crea una Direcció General específica per a la integració. Malgrat totes les dificultats i limitacions, he de dir que l'experiència de treball en aquest temps ha estat molt positiva.

D'altra banda, els qui assumim la responsabilitat de la política d'immigració sempre vam mantenir que sense recursos no hi havia un projecte d'integració possible, ja que romandríem instal·lats en el terreny de la mera retòrica. Hem de reconèixer que el concepte mateix d'integració ja estava sent massa gastat, i estava perdent credibilitat perquè no anava acompanyat d'una inversió pública d'acord amb les circumstàncies. En aquest sentit, no podem perdre de vista, i encara que ja s'ha dit vull recordar-ho ara, la creació del Fons per a la Integració, que s'ha multiplicat considerablement en tan sols dos exercicis pressupostaris. Un creixement de la inversió que haurà de continuar produint-se durant els pròxims anys però que, per la seva magnitud, no té antecedents en

aquest àmbit. A més, és important subratllar que el fons per a l'acollida, la integració i el reforç del sistema educatiu tindrà, el 2006, una dotació de 180 milions d'euros enfront dels 120 de l'any 2005. Aquests fons es destinen als governs autonòmics i als ajuntaments, fet que posa de manifest la voluntat del Govern per abordar, des de la concertació entre les diferents administracions, els desafiaments que planteja l'arribada d'immigrants en matèria d'integració. A aquests recursos hem d'afegir una partida pressupostària destinada, per primera vegada i de manera exclusiva, als ajuntaments. L'objectiu d'aquesta partida és finançar programes innovadors i pioners en el terreny de la integració.

En resum, no hauríem de perdre de vista que, en un període de temps realment breu, s'ha destinat un important volum de recursos per estimular els esforços i energies de les diferents administracions i també de les organitzacions socials. Així, entre tots promovem una política activa d'integració ciutadana. Amb aquest punt de partida, el pròxim pas que volem materialitzar és el disseny, també des del consens, d'una espècie de full de ruta de la integració. Un full de ruta que ens traci, precisament, el trajecte que s'ha de recórrer durant els pròxims anys. Un camí en el qual és crucial encertar, perquè la convivència de les futures generacions dependrà de com es faci. L'experiència francesa recent ens indica clarament que no podem romandre passius davant la cristallització de borses de marginalitat i d'exclusió caracteritzades per l'absència d'expectatives de mobilitat social. Hem d'estar molt atents i treballar per evitar aquestes situacions si no volem pagar un preu molt elevat pel que fa a la convivència social. Com ja ha anunciat el president del Govern, estem treballant en l'elaboració del Pla Estratègic d'Integració. Dins dels seus objectius fonamentals, hi ha la potenciació de la cohesió social; la construcció de polítiques públiques basades en la igualtat de drets, de deures i d'oportunitats; el foment del sentiment de pertinença dels immigrants a la societat a la qual han accedit i l'impediment de qualsevol forma de discriminació.

Pel que fa al concepte d'integració, voldria afegir que, sovint, les accions relacionades se solen presentar com a models tancats, gairebé hermètics, antagònics els uns amb els altres. En aquest sentit, els confesso un cert escepticisme davant de concepcions tan exclusivistes i tendeixo a percebre la integració sobretot com un procés en marxa, l'objectiu bàsic de la qual és la recerca de la cohesió social i que ha d'anar incorporant elements pel que fa a les respectives realitats o a les circumstàncies específiques que se'ns presentin. Per això, segons el meu parer, no existeix un model que s'hagi de replicar en matèria d'integració, sinó que cadascun de nosaltres hem d'establir el nostre propi model en funció de les nostres necessitats, partint evidentment d'un tronc comú. Crec que aquest tronc comú fonamental és, per descomptat, la cohesió social, la igualtat d'oportunitats i l'absència de discriminació. Com faig sempre, i no puc deixar de fer-ho aquí, vull assenyalar que no existeixen models, sinó que existeixen realitats que tenen la seva pròpia articulació per a la integració. Hem vist al nostre voltant el model assimilador francès, el model anomenat arranjament multicultural del Regne Unit o el model de l'anomenat arranjament intercultural alemany, i cap d'aquests serveix, ja que tenen unes conseqüències diferents i, per això, el que millor podem fer és aprendre del nostre entorn. Hem de buscar, i encara disposem de temps per fer-ho, les millors respostes per al nostre país, per

al nostre territori, basant-nos sempre en la necessitat de donar resposta a allò que tenim, però amb un criteri comú que tots compartim. No és difícil observar que en aquest projecte en què estem treballant, la igualtat bàsica, l'exercici de la ciutadania constitueix un element imprescindible per garantir la convivència des del respecte a la diversitat. I ara és el moment oportú per fer-ho, perquè Espanya està encara en la seva primera generació d'immigrants. És el moment adequat i la responsabilitat ens duu a això.

I, quins són els límits de la integració? Doncs, senzillament, els límits se situen en les regles i els valors del nostre Estat de dret. I aquests límits són exactament els mateixos que per a qualsevol altre ciutadà. Des d'aquesta perspectiva, per tant, no concebo la política d'integració com un conjunt de recursos públics destinats a privilegiar l'immigrant, sinó a garantir la igualtat de tota la ciutadania en l'accés a les polítiques i als béns col·lectius.

Una vegada hem aconseguit fer prevaler l'ordre i la legalitat allà on s'havien instal·lat el desordre i la il·legalitat, estem disposats a emprendre el desafiament de promoure de manera activa la integració. Aquest ha estat un àmbit en el qual ja s'ha perdut massa temps, i fins i tot m'atreveixo a dir que s'ha abusat en excés dels discursos políticament correctes però buits de recursos i de continguts certs. Ha arribat, per tant, el moment d'incorporar la integració com un eix transversal de totes les polítiques públiques. I permetin-me que posi l'accent en el fet que no percebem el Pla d'Integració com un projecte exclusiu del govern. Al contrari, precisament creiem que una de les seves virtuts és la seva condició de marc de cooperació en el qual s'inseriran els múltiples esforços que, des de les administracions i també des de la societat civil, s'estan fent. Per això, el Pla d'Integració ha estat ja, i tornarà a ser, objecte d'un procés de consulta que, per descomptat, inclou de manera molt significativa les comunitats autònomes. Partim, per tant, de la convicció que la responsabilitat del procés d'integració és compartida i involucra al conjunt d'administracions públiques, als agents socials, organitzacions no governamentals, organitzacions sindicals i empresarials, la universitat, les organitzacions d'immigrants i la societat en el seu conjunt. Encara podem evitar l'eclosió de tendències i fenòmens indesitjables –com són l'extensió de brots racistes i xenòfobs o la consolidació de guetos– que constitueixen sempre un espai per a la marginalitat i el conflicte. Ens trobem en condicions d'anticipar-nos a l'aparició dels problemes o, dit d'una altra manera, de respondre amb eficàcia i amb equitat a la seva aparició. Però hem de fer-ho ja, sense més demora, perquè el creixement migratori ha estat molt accelerat i la societat continuarà produint canvis de manera molt intensa durant els propers anys.

Tot això no és, de cap manera, compatible amb fer de la immigració un terreny adobat per a la confrontació. Per descomptat, es tractaria d'actuar amb una estretor de mires imperdonable en un moment en el qual es requereix intel·ligència i generositat, perquè ens trobem davant d'un dels reptes col·lectius més importants per a Espanya i per a la resta de la UE. Per això, cada actor polític, institucional i social ha d'assumir i estar a l'altura de les seves responsabilitats. Tinc la certesa que la ciutadania acabarà per reprovar greument la responsabilitat d'aquells que continuïn assenyalant en la immigració un espai propici per a la recerca de dissentiments i d'enfrontaments.

Per finalitzar, no puc deixar de dir que tots hem de ser conscients que la immigració clandestina representa una de les grans xacres del nostre temps i que no s'ha de contribuir, ni tan sols indirectament, a què s'instal·li entre nosaltres com una espècie de mal consentit, o en certa manera comprès. No hem de concedir a un fenomen que no ens agrada però amb el qual convivim, moltes vegades per raons egoistes i moltes altres per sentiments humanitaris, una carta de normalitat. Des del meu punt de vista, el suport que ofereixi la ciutadania a la lluita contra la irregularitat, la suma d'esforços ciutadans amb l'objectiu de no tolerar i de pronunciar-se en contra de les diferents manifestacions d'aquest fenomen tan indesitjable, esdevé un element crucial. Juntament amb aquest, evidentment, l'eficàcia dels controls de la lluita operativa, que ens permetrà afrontar, cada vegada amb més èxit, la tasca que estem desplegant contra la immigració clandestina i contra les xarxes que trafiquen amb éssers humans. És un compromís que ens fa a tots responsables de poder evitar-lo i de fer que vagi desapareixent de la nostra societat.

Crec que tenim al davant grans reptes que hem de realitzar conjuntament. Aquests últims vint mesos han estat mesos d'un treball complicat, però crec que amb bons resultats per a tothom. Vull ressenyar especialment el treball realitzat amb la Generalitat de Catalunya, amb la Conselleria de Benestar Social i amb la responsable d'Immigració, Adela Ros. Han estat mesos de treball dur, però sempre hem comptat amb la franquesa, amb la sinceritat i també amb la lleialtat per tirar-lo endavant. Ara, una vegada que hem passat aquests primers moments, tenim davant nostre, com dèiem, el repte del Pla d'Integració. Crec que és un desafiament però també crec que pot ser un procés enriquidor en què fins i tot ens podem sentir molt realitzats. Estic convençuda que comptarem amb la mateixa col·laboració que hem tingut fins ara, i espero que els resultats siguin bons. I espero que siguin bons no per als que ara tenim responsabilitats en les diferents administracions, sinó per a i pel conjunt de la societat espanyola.

Moltes gràcies per la seva atenció i enhorabona per aquest seminari que dono per clausurat.